

BELEVENISSEN VAN WEERSTANDER
JOS LOOS TIJDENS W.O. II

BELEVENISSEN VAN WEERSTANDER JOS LOOS TIJDENS W.O. II

Interviews - opzoekingen - bewerkingen - beschrijvingen

door Marcel Peeters - architect.

1999.

Belevenissen van weerstander Jos Loos tijdens W.O. II

Jos Loos werd op 30 april 1920 geboren op de Kleine Horendonk in de ouderlijke hoeve waar hij nu, anno 1999, nog steeds woont. Thans is het adres: Klein Horendonk 27.

Zijn ouders waren Petrus Gerardus Loos (Geert Loos), landbouwer, geboren te Essen op 12 februari 1886. Hij overleed te Essen op 27 april 1975. Hij huwde met Catharina Antonia Van Hees, geboren te Essen op 18 februari 1895 en overleden te Horendonk (Essen) op 23 december 1967.

Het gezin telde drie kinderen.

Dochter Maria werd geboren op 20 september 1918 en overleed op 8 oktober 1997. Ze huwde in februari 1945 met Toon Van Nijnatten, een Nederlander uit het Schijf.

Zoon Josephus Pieter, gewoonlijk Jos genoemd, werd geboren op 30 april 1920. Hij huwde op 20 juni 1948 met Maria Vanhooydonck van de Zilverenhoekse steenweg te Nieuwmoer (Kalmthout). Het huwelijk bleef kinderloos.

Zoon Jan werd op 24 september 1924 geboren. Na de oorlog huwde hij met de Kalmthoutse Paula Boden.

We geven deze namen en data omdat tijdens de oorlog alle gezinsleden, de ouders en drie kinderen, alle nog op de ouderlijke hoeve verbleven en dat deze dus allen wisten van en akkoord waren met de gevaarlijke anti-Duitse handelingen van Jos.

Ze beseften welk gevaar ze allen persoonlijk liepen. Ze hebben allen geholpen door onderduikers te verbergen, van voedsel te voorzien en onderdak te verschaffen.

Jos Loos heeft later de ouderlijke hoeve overgenomen en zijn ouders zijn bij hem en zijn vrouw blijven inwonen. De hoeve was oorspronkelijk afkomstig van de familie van de kant van zijn moeder, de familie Van Hees.

Ligging van de hoeve Loos

Recht tegenover de hoeve van Aloïs Boden, die dateert van na de oorlog, loopt een weg naar de straat Klein Horendonk. Deze wegenis staat niet op het kadasterplan. Het was een eigen weg.

Jos Loos heeft grond afgestaan aan de gemeente, die dan de weg heeft verhard met bruine groefgrind. De gemeente zou instaan voor het onderhoud van de weg, wat nogal eens wordt verwaarloosd, getuige de vele putten die er in voorkomen.

De hoeve is een landelijke boerenwoning van het langgeveltype met aan de noordzijde een naoorlogse bijbouw aan de veestal voor garage en berging.

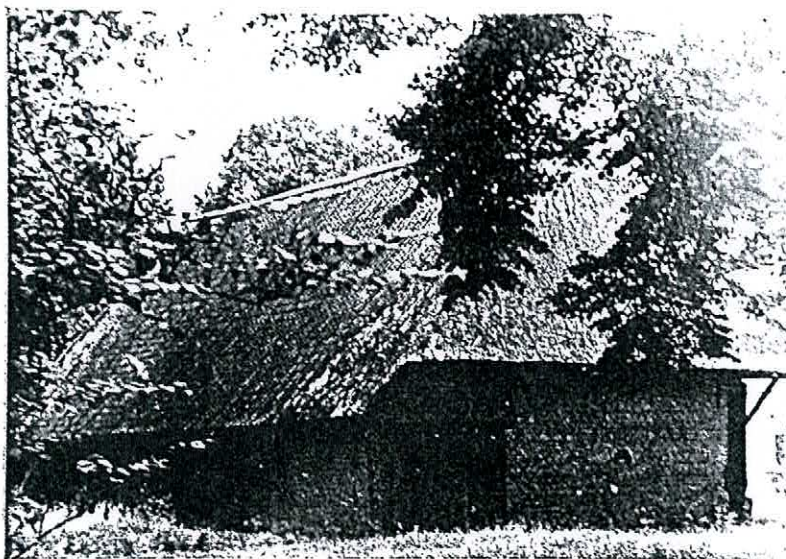
Hoeve Jos Loos, Noordgevel anno 1999. Marcel Peeters en Jos Loos.

Het gebouw is afgedekt met Boomse pannen. Zuidelijk van de woning staat een klein duivenhok. De noordelijk losstaande schuur is helaas afgebroken. De vloer is het enige restant van deze schuur.

De hoeve is gelegen in een groene zone. Ze wordt langs alle kanten door bomen, linden en eiken, omringd. Die groene omzoming is heel rustgevend; het enige nadeel is de vloed aan vallende bladeren in de herfst.

Hier vindt men nogmaals het bewijs dat een boer het landschap bepaalt. Hij kan het landelijk behouden of hij kan het via kaalkappingen of door koterijen bij te bouwen

verknoeien. Via onesthetische vormgeving, het aanwenden van streekvreemde materialen, het ontbreken van aanplantingen of het gebruik van streekvreemde planten zijn nog factoren die een negatieve rol spelen bij het behoud van het landelijk karakter van een streek.

De nu helaas afgebroken schuur aan de hoeve van Jos Loos

De hoeve is gelegen op circa 250 meter van de Belgisch-Nederlandse grens.

De streek wordt *Kleine Horendonk* genoemd. Op het kadaster is de streek gekend als *Agtersten Klynen Horendonk*.

Na de oorlog zijn er weinig gebouwen bijgekomen. De meeste gebouwen zijn wel verbouwd of gerenoveerd. De streek heeft zijn landelijke karakter behouden. Het is er zeer rustig en bosrijk.

Van de vooroorlogse aardewegen en karresporen blijft niet veel meer over. Enkele wegen hebben een verharding met bruine groefgrind gekregen. De weg *Kleine Horendonk*, de weg naar de hoeve van Aloïs Boden en de *Klein Horendonkstraat* (weg naar Nieuwmoer) zijn verhard met asfalt, zonder meer, er is geen afboording, noch zijn er afvoergrachten voorzien.

De weg naar Nieuwmoer wordt nogal druk bereden, daar er sinds 1990 het nieuw gebouwde en druk bezochte restaurant *Bosrust* is bij gekomen.

De weg *Kleine Horendonk*, die vanaf de kerk Horendonk over het Scham naar het Nederlandse Achtmaal loopt, wordt minder gebruikt.

Zohaast men de grens passeert, valt het op hoeveel verder Nederland staat wat betreft de Ruimtelijke Ordening. De Roosendaalse Baan, die al voor de oorlog een verhard

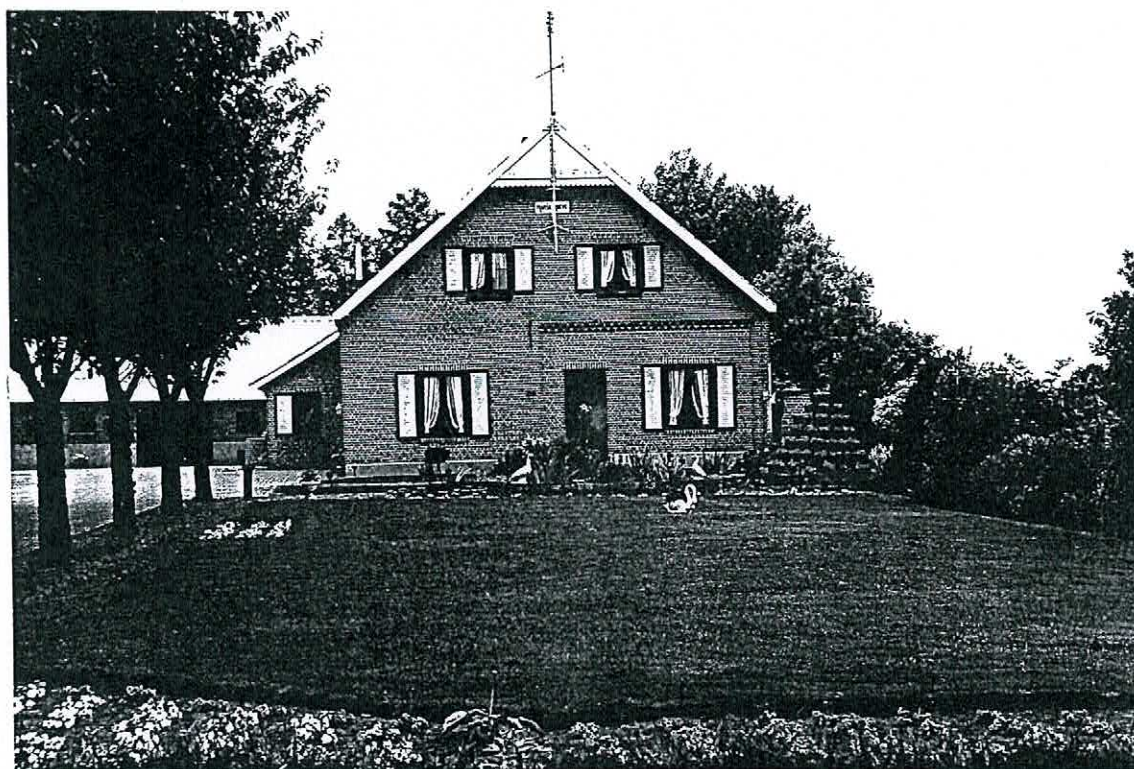
wegdek had, is thans voorzien van een vakkundig aangelegd wegdek met degelijke afboording, goed onderhouden afvoergrachten langs beide zijden. Aan beide kanten van de weg zijn bomen aangeplant. De Ellegaardweg en Zoekse Dijk zijn op dezelfde verzorgde wijze uitgevoerd.

De Ellegaardweg ligt geheel op Nederlands grondgebied; de brede gracht vormt de grens. Grenspalen merken de grens.

Vóór de oorlog waren deze wegen alle eveneens aardewegen of karresporen.

Langs de Roosendaalse Baan ligt de Mariahoeve, ongeveer 50 meter van de weg verwijderd. Links naast de Mariahoeve ligt een aarden weg.

De Mariahoeve is na de oorlog degelijk verbouwd en doet nu dienst als jachthuis. Het is eigendom van de gekende notaris-advokaat, maar voornamelijk zakenman Jos Delcroix, zoon van de Nieuwmoerse meelhandelaar Jef Delcroix.

De Mariahoeve anno 1999. De hoeve werd na de oorlog grondig verbouwd tot een jachthuis.

Jos Delcroix heeft enkele jaren geleden deze eigendom, ongeveer 75 ha groot, gekocht. Op het domein van Delcroix staat nog een tweede hoeve, die eveneens vooroorlogs is. Deze hoeve is gelegen langs de aardeweg de Mathildalaan, ongeveer 300 meter verwijderd van de Roosendaalse Baan.

In ons verhaal komen de Mariahoeve en de hoeve van Jos Loos veel ter sprake, daar ze gedurende de oorlog zowel opvang- als onderduikadressen waren, zowel voor neergehaald geallieerd luchtmacht personeel als voor onderduikers.

Tijdens de tweede wereldoorlog werd de Mariahoeve bewoond door de kinderen Van Laerhoven. De streek rond de Mariahoeve staat bekend als de *Oude Buisse Heide*. De Mariahoeve staat op Nederlands grondgebied en ligt in vogelvlucht ongeveer 300 meter van de grens tussen België en Nederland. De Mariahoeve, op Nederlands grondgebied, en de hoeve van Jos Loos, op Belgisch grondgebied, liggen in vogelvlucht ongeveer 1100 meter van elkaar verwijderd.

De Mariahoeve ligt zeer afgelegen. Men ontwaart geen enkele woning in de omtrek. De ganse streek, zowel op Belgisch als op Nederlands grondgebied, was tijdens W.O. II omwille van de eenzame ligging en de bosrijke omgeving ideaal voor smokkelactiviteiten en grensovertochten voor onderduikers en geallieerde vliegtuigbemanningen¹.

De Duitsers hadden uiteraard wachtposten. Eén stond aan de grensovergang aan de *Schouw* te Horendonk naar het *Schijf*².

Verder stond er een grenspost aan de grensovergang Nieuwmoer-Achtmaal. Daar stonden houten barakken waar Duitsers dag en nacht dienst liepen aan de grens.

De Duitse Kommandatur was gelegen in de gemeente Zundert, gehucht Achtmaal. Ze verbleven daar in villa *Wallsteyn*, gelegen in het circa 300 ha uitgestrekte domein *Wallsteyn*.

De Duitsers deden, de grensovergangen uitgezonderd, niet veel dienst op de binnenwegen. Ze patrouilleerden wel op de wegen die paalden aan de grens of de grens passeerden. Wanneer de Duitsers iemand oppakten, dan werd hij naar Wallsteyn gebracht. De smokkelaars kwamen er vanaf met een boete of met enkele gedwongen werkzaamheden.

¹ De geallieerde vliegtuigbemanningen werden in de volksmond allemaal *piloten* genoemd.

² Op donderdag 28 september 1944, rond 16 uur, beschieten Engelse vliegtuigen het Duitse wachthuis aan de *Schouw*, de scheiding tussen Essen en Rucphen. Het gebouw gaat in vlammen op (naar Gerard Meeusen in *De Spijcker*, jaarboek 1987).

"Ik ben de Verrijzenis en het Leven,
Wie in Mij gelooft zal leven,
ook al is hij gestorven." (Jo 15)

†

Dit weze U een vroom aandenken aan
de Heer

PETRUS GERARDUS LOOS

Hij werd geboren te Essen, 12 februari 1886
en ontving er het H. Doopsel. Door het H.
Sacrament van het Huwelijk werd Hij de
Echtgenoot van wijlen

Mevrouw

CATHARINA VAN HEES

Hij was lid van de Kristelijke Bond van
Gepensioneerden, en drager van het Burger-
lijk Ereteken 1ste klas 1940 - 1945.

Na het ontvangen van de H. Sacramenten der
zieken is hij godvruchtig overleden te Essen
op 27 april 1975.

Nu Geert door zijn dood de eeuwigheid is
ingetreden, danken wij God om zijn schoon
en lang leven. Wij bewaren zijn grote mens-
lievendheid, die hem kenmerkte, vooral tijdens
de gevaarlijke oorlogsjaren. Zijn harde werk-
lust en zijn diep-kristelijk Geloof.

Terecht mogen allen van hem getuigen: "Wie
zijn taak als mens vervulde in dit leven, hem
zal God zijn vriendschap en zijn liefde geven."

Met de oude Simeon mogen wij bidden:
Heer God,
laat nu Uw dienaar gaan in vrede,
want mijn ogen hebben het Heil gezien
dat Gij bereid hebt voor hen,
die U in trouwe liefde dienen.

Een goede Echtgenoot en zorgzame Vader,
een mens die altijd behulpzaam was, ook in
de gevaarlijke oorlogstijd, moge bij de Heer
de eeuwige vreugde vinden, die hij tijdens
zijn leven onder ons, zo dikwijls aan anderen
gegeven heeft.

Goede Moeder Maria,
op U heeft onze dierbare overledene altijd
zijn hoop gesteld. In voor- en tegenspoed bad
hij altijd zijn rozenhoedje. Wij bidden U:
moge Geert met U de eeuwige vreugde kennen.

Heilige Gerardus,
die de patroon zijt van deze goede mens, die
wij nu betreuren, wij vragen en bidden om
Uw voorspraak, opdat hij met alle Gods lieve
Heiligen moge leven in de eeuwige vrede en
de vreugde van de Heer.

Amen.

INNIG DANKT DE FAMILIE VOOR UW MEDEVOELEN EN GEBED.

Begraffenissen Hensen Essen Tel.: 031/67.20.95
Druk. Willy Verdonckt, Essen, Tel.: 031/67.21.39

"O kinderen, al wat moeder was
zij heeft het u gegeven:
laat elk iets van wat moeder was
hernieuwd in zich herleven."

† Denk in uw vrome gebeden aan
Mevrouw

CATHARINA VAN HEES

weduwe van de Heer

CORNELIUS VAN HEES

Lid van Kerk en Wereld.

Geboren te Essen op 26 mei 1896

en aldaar godvruchtig

in de Heer ontslapen op 4 oktober 1987.

Gesterkt door het sacrament
der Ziekenzalving.

Een goede moeder is heengegaan, na
een lang en schoon leven temidden
van haar dierbaren. Alles was zo een-
voudig bij haar en toch was haar leven
zo rijkgevoerd met werkzaamheid, goed-
heid en liefde. Samen met haar echtge-
noot heeft ze zich helemaal ingezet
voor haar groot gezin, bijna waren ze
aan de viering van hun diamanten hu-
welijksjubileum toen vader vrij plots
overleed. Ruim 10 jaar heeft zij hem
overleefd en 'n zeer hoge leeftijd be-
reikt. Wanneer we nu haar leven overlo-
pen is het haast ongelooflijk hoe zij
haar levenstaak met kracht en eenvoud
heeft aangekund. Zorgen en zwoegen
voor de 12 kinderen die geboren wer-

den, en dan als moeder het onvoorstel-
bare leed meemaken dat enkele van uw
kinderen u ontnomen worden door de
dood. Toch bleef deze moeder in alle
omstandigheden doorzetten en vol-
bracht zij haar moederlijke taak met 'n
onophoudelijke inzet van zichzelf. Als
groot- en overgrootmoeder mocht zij in
de laatste jaren met fierheid neerzien
op haar 32 klein- en 46 achterkleinkin-
deren! In haar eenvoudige wijsheid be-
greep en voelde zij dat haar leven stil-
aan ten einde liep. Met haar sterk
christelijk geloof wist zij ook dit rustig
te aanvaarden en stelde zij haar volle
vertrouwen op onze Heer Jezus, die
ons door het lijden en de dood heen
voert tot de heerlijkheid der verrijzenis.
Haar taak is nu volbracht. Met vertrou-
wen geven wij haar over in de handen
van de levende God.

"Wilt gij, als moeder henegaat,
haar nog met liefde lonen:
laat dan haar beeld, met raad en daad,
u in de geest steeds wonen.
Wil dan uw leven in de lijn
van moeders leven richten
en blijf u aan de stille schijn
van hare deugden stichten."

De familie dankt voor de blijken van
christelijke deelneming.

Firma Hensen, Essen, Brecht, Kalmthout
Tel. 667.20.95 - 313.86.74 - 666.89.18

De rouwprentjes van Petrus Loos en Catharina Van Hees.

Jos Loos

Jos Loos was weerstander tijdens W.O. II.

Hij was lid van W.B./F (Witte Brigade / Fidelio), N° 874, lid van Groep G (Groupe Générale de Sabotage de Belgique), N° 2848 en lid van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten, N° 1749.

Jos werkte thuis op de boerderij. Bij de Duitse inval op 10 mei 1940 was Jos 20 jaar oud en kwam hij als soldaat in de oorlog terecht.

Hij nam deel aan de Slag van de Leie. Hij zag het verschrikkelijke gelaat van de oorlog. Hij was getuige van oorlogsdrama's en moest toezien hoe zijn jeugdkameraad verminkt en gedood werd. De oorlog heeft hem met afgrijzen vervuld.

Op 9 juni krijgt hij van de Duitsers een *Bewijs van Ontslag uit Krijgsgevangenschap*. Verbitterd en zwaar getraumatiseerd keert hij terug naar de ouderlijke hoeve. Zijn Anti-Duitse gevoelens maken van hem een wrokkig man.

Jos kende als boerenzoon al van vóór de oorlog een meelhandelaar uit het nabij gelegen Nederlandse Achtmaal.

Naast die meelhandelaar woonde de Achtmaalse veldwachter. Jos beweert dat hij Vermeir heette, maar volgens een andere bron zou het Lambertus Petrus van der Meer zijn.

Deze veldwachter trad in de oorlog toe tot het Nederlandse verzet.

Hij vernam van Jos zijn anti-Duitse houding en kwam te weten dat Jos woonde op een afgelegen hoeve, die ideaal gelegen was voor het overbrengen van Nederlanders die via Frankrijk naar Engeland wilde, of voor het overbrengen van neergehaalde piloten,...

Vermeir brengt een belangrijk Nederlands verzetsman op de hoogte; een kapelaan uit Roosendaal.

Deze kapelaan zal de verbindingsman worden tussen het Nederlandse verzet en, via Jos Loos, de contactman met de Witte Brigade van Essen.

Naar Jos mij vertelde, kende hij vroeger (en nu nog altijd niet) de naam van de Nederlandse organisatie. In Nederland was men veel voorzichtiger met het doorgeven van namen. Men gaf elkaar geheime namen. Jos werd door de Hollanders *Charel* genoemd.

Op een dag kreeg hij van de Nederlandse kapelaan een verzoek twee jonge mannen, half in de twintig, aan de grens over te nemen en ze naar een treinstation te brengen. De twee mannen wilden met de trein naar Brussel om via Frankrijk Engeland te bereiken om er soldaat te worden.

Jos heeft ze, helemaal alleen, naar het station van Wildert gebracht. Jos beweerde dat het onbegonnen werk was ze naar Essen Station te brengen, vermits de Duitsers er steeds dienst liepen.

Alvorens de twee mannen naar Wildert te brengen, heeft Jos eerst raad gevraagd aan gemeentelijk politieman Toon Cools.

Jos vertelt dat er, op het moment dat hij de hulp van Toon Cools inriep, nog geen sprake was van de Witte Brigade. Jos kende Toon Cools, maar kende diens broer Piet Cools nog beter. Piet kwam geregeld als bedelbroeder op de boerderij van Jos bedelen. Hij kwam er gratis eetwaren halen. Piet Cools woonde toen te Antwerpen en deelde daar de eetwaren uit aan de behoeftigen.

Via gesprekken wisten ze van mekaars anti-Duitse gezindheid. Jos wist dan ook dat Toon Cools die gezindheid deelde.

De ontmoeting met de Amerikaanse piloot Samuel J. Melancon

Op 22 februari 1942 ontmoet Jos Loos bij toeval de Amerikaanse piloot Samuel J. Melancon.

Jos vertelt: *Ik reed met paard en kar vanuit de boerderij naar het veld. Ik kom aan de aarden weg die thans Kleine Horendonk heet. Ik zie een man staan, zo zonderling aangekleed dat ik verrast het paard halt doe houden. Ik keek de man aan. Het was een klein persoon, die een winterjas droeg die bijna tot aan de grond kwam. Hij droeg een veel te grote klak op zijn kop die aan de achterkant bijgeespeld was met twee spelden. Hij leek wel een vogelverschrikker.*

Deze man komt tot bij mij en liet een bewijsstuk zien waarop zijn stamnummer was aangegeven en zei: American, American.

Ik vroeg: Speak you English?

Hij nam mij toen met beide handen vast.

Ik zeg: ik help u. Ga naar de boerderij, ik volg onmiddellijk.

Hij vroeg om een fiets om naar Frankrijk te rijden.

Op de boerderij gaan de gezinsleden akkoord met de opvang van de piloot. Ze vernemen dat hij een Amerikaanse piloot is, wiens vliegtuig ergens in Nederland is gecrasht. De lachwekkende kleding heeft hij gekregen van een Nederlandse boer.

Jos vertelt: *ik begrijp niet dat hij in die kledij zo ver is geraakt. Het leek wel of hij een tot leven gekomen vogelverschrikker was, die van het veld is weggelopen.*

's Anderendaags kon ik hem ervan overtuigen dat het onzinnig zou zijn met een fiets naar Frankrijk te rijden en dat ik hulp zou gaan zoeken bij het verzet.

Jos wendt zich dan naar de Horendonkse pastoor Cools (geen verwantschap met de tweelingsbroers Piet en Toon Cools).

Jos wist dat pastoor Cools niet Duitsgezind was. Hij vertelde de pastoor zijn weder-varen en deze ziet onmiddellijk het gevaar van de situatie in.

Pastoor Cools stelt Jos voor naar pater Van Geen, de gewezen legeralmoezenier, op de Wildert te gaan.

Jos gaat naar Van Geen. Het is de eerste maal dat Jos Loos bij pater Van Geen komt in diens woning naast de kerk, tegenover het kerkhof. Maar het zal niet de laatste maal zijn.

Van Geen helpt Jos niet; later, zoals we verder zullen zien, ook niet.

Van Geen verwijst Jos Loos door naar politieman Toon Cools. Deze situatie is ernstiger dan de vorige maal met de twee jonge Nederlanders.

Bij deze ontmoeting krijgt Jos Loos van Toon Cools te horen dat er een organisatie bestaat.

De Amerikaanse piloot wil zo snel mogelijk naar Engeland vertrekken om er zijn eenheid te vervoegen.

De piloot zat verborgen op de hooizolder. 's Nachts sliep hij in de woning op het bovenkamerke³.

Toon Cools had reeds contacten met het verzet via het Gerechtshof te Antwerpen. Deze adviseerden de piloot nog enige tijd ter plaatse te houden. Uiteindelijk blijft hij zestien dagen op de hoeve Loos. Men wil vanuit Antwerpen eerst de piloot testen op betrouwbaarheid. De kans was immers reëel dat het hier een Duitse infiltrant betrof en men wenste de ontlukende verzetsbeweging niet in gevaar te brengen.

Ze stelden voor iemand te zoeken die het Engels voldoende machtig was om de piloot degelijk te ondervragen.

Jos kende te weinig Engels⁴. Toon en Piet Cools kenden evenmin Engels. Ze kenden wel Frans, daar ze jarenlang in Frankrijk gewoond hebben, maar de Amerikaan sprak geen Frans.

Men zocht een oplossing en die kwam er in de figuur van Arthur Frenay. Frenay woonde in het Natuurvriendenhuis *De Berk*, nabij de Oude Baan, achter het voetbalveld van Excelsior Essen. Arthur Frenay had jarenlang in Amerika verbleven en kende degelijk Engels. Frenay kwam tot op de hoeve van Loos en stelde de Amerikaan allerlei specifieke detailvragen. Men gaf de informatie door aan Antwerpen en na enkele dagen werd de identiteit van de piloot bevestigd.

Piet Cools komt daarop vanuit zijn woonplaats Antwerpen naar Wildert, rijdt per fiets naar de hoeve van Jos Loos en haalt er de piloot op. Samen rijden ze per fiets naar de Wildert, waar Piet de Amerikaan te Wildert Station op de trein zet. De Witte Brigade vangt hem te Antwerpen op en begeleidt hem verder naar Brussel.

De Amerikaanse piloot was Samuel J. Melancon⁵. Hij werd geboren op 2 februari 1916 en overleed op 21 mei 1990. Hij woonde in 4013 Laurel Str. te New Orleans, USA; later woonde hij in 5111 Paugerstreet, New Orleans, Louisiana 70122, USA.

Na dit voorval is het contact met de weerstand definitief gelegd en start de uitbouw van de organisatie te Essen.

Jos Loos wordt door Toon Cools aangeworven als lid van de Witte Brigade met als officiële erkenningsdatum 1 september 1942.

Volgens een Attest: *Dienst van de Weerstand* is Jos Loos lid van de weerstand geweest van 1 september 1942 tot 14 oktober 1944.

³ In de woning stonden ook nog vier ingebouwde slaapkasten, *bedsteden* genoemd.

⁴ In een interview verteld Jos me: *Ik kende een weinig Engels en een weinig Frans. Ik versta het wel, maar spreken gaat niet zo best. Ik kan geen zinnen vormen; dat is niet aan mij besteed. Ik ben naar Horendonk naar school geweest tot het zesde studiejaar. Daarna ging ik naar de Broeders van Liefde te Essen, waar ik het 7de jaar bij meester Tireliren en het 8ste jaar bij broeder Gordanius heb gedaan. In beide studie jaren heb ik wat Frans en Engels geleerd.*

Broeder Gordanius is Albert Neyt, broeder van Liefde, geboren te Assenede op 22 juni 1900. Hij verbleef te Essen vanaf 3 september 1928 tot 28 augustus 1940. Hij overleed te Gent op 22 juli 1974.

⁵ Na de oorlog ontstond er een briefwisseling tussen Jos Loos en mevrouw Samuel Melancon. Achteraan dit werk zitten de fotokopie's en de vertalingen.

Opvang van de Canadese piloot Tom Inverarity

In het werk van Nico Wouters: *Essen en Wouw, hetzelfde en toch verschillend. Een comparatieve prosopografie van verzet en collaboratie tijdens W.O. II in België en Nederland*, staat op pagina's 103 en 104 te lezen dat de Canadese piloot Tom Inverarity door de Roosendaalse weerstander Jongmans rond Pinksteren 1944 was opgepikt en bij de hoeve Loos werd ondergebracht.

Jos Loos zegt dat dat niet klopt.

In een interview op 30 mei 1999 zegt Jos:

Ik ging een koe halen en zag in een bosje een persoon staan. Later bleek dat het de Canadese piloot Tom Inverarity te zijn.

Deze zag Jos ook en kwam naar hem toe. De piloot was gekwetst aan de vinger en bloedde hevig. Hij had geen papieren, geen voedsel, noch geld. Men had hem alles afgenomen. Wie dat was, is niet bekend.

Later bleek dat smokkelaars van de smokkelploeg Brouwers de Canadees ook hadden opgemerkt. Onder de smokkelaars bevonden zich o.a. een Brouwers en *den Boebbert*, alias Nelen. Deze smokkelaars hadden de piloot gezien aan de *Kwatse Brug*, een brug over de turfvaart.

Volgens Jos Loos heeft de piloot de eerste nacht na de ontmoeting waarschijnlijk geslapen in het schuurke van Brouwers, niet ver van de hoeve Loos.

Tom is ondergedoken in de hoeve van Jos Loos. Hij verbleef er drie maanden. Hij werkte als hulpje op de boerderij. Hij was dit werk gewoon, daar hij een Canadese boerenzoon was. Als hij aan het werken was, viel hij niet op, zeker niet aan de Duitsers die wel eens passeerden.

Op de hoeve van Loos verbleef een stadsmeisje uit Antwerpen. Dit meisje was op de hoeve gekomen om aan te sterken: een stadskind op de buiten. Hier was meer voedsel dan in Antwerpen. Het kind kwam uit een huisgezin van zeven kinderen. Het zou drie maanden blijven, maar het werden er uiteindelijk negen.

Nu de ondergedoken piloot er verbleef, werd de aanwezigheid van het kind als een risico ingeschat. Kinderen kunnen vervelende vragen stellen en durven wel eens onbewust de mond voorbij praten. Het kind werd terug naar Antwerpen gebracht. Nu, na zoveel jaren, komt ze nog regelmatig met haar man op bezoek in de hoeve Loos⁶.

In september 1944, op Dolle Dinsdag, is de leiding van de Essense afdeling van de Witte Brigade/Fidelio er van overtuigd, zoals de ganse bevolking van onze streken, dat de bevrijding nakend is. Hubert Van Geen geeft opdracht de Canadees op te halen op de hoeve Loos. Deze opdracht wordt uitgevoerd door Alfred Scheurmans en Ivon Noppe, geen van beide lid van W.B./F., maar van de verzetsgroep Moeskops, wat bewijst dat er tussen beide verzetsgroepen contact was.

⁶ Ze heeft op het boeren erf zelfs een zeer minitieuze houten verblijf laten plaatsen, zodat ze zich er in alle rust kan ontspannen.

Hubert Van Geen was erbij toen Scheurmans en Ivon Noppe de piloot kwamen ophalen. Jos was op het moment van de feiten niet thuis.

Waarom is Van Geen de Canadese piloot komen ophalen?

Jos zegt: *Ik denk om er mee te paraderen.*

Maar na twee dagen paraderen, ziet men in dat men te vroeg gejuicht heeft en dringt de harde realiteit door. De vrijheid is nog niet aangebroken. De Duitsers waren wel weggetrokken, maar de geallieerden hielden halt achter het Albertkanaal. De bevoorradingslijnen waren te lang uitgerokken en konden de troepen niet tijdig bevoorraden.

Toen bleek dat de geallieerden niet kwamen, keerden de Duitsers terug.

Er ontstond paniek onder de bevolking.

Van Geen brengt daarop de piloot snel terug naar Arthur Frenay. Deze kon de piloot onmogelijk opvangen, vermits heel Essen hem had gezien en wist van zijn aanwezigheid.

Arthur Frenay, die dixit Jos Loos onversaagd was, kon verschrikkelijk kwaad worden.

Hij was razend op de onvoorzichtige Van Geen. Deze laatste droop af en liet het alweer aan de anderen over om de brokken te lijmen, die hij door zijn onvoorzichtigheid had veroorzaakt.

Tom Inverarity is dan 's avonds van de Heikantstraat⁷ naar Jos Loos op de Kleine Horendonk gebracht. Jos Loos en Arthur Frenay hebben daarna de Canadees naar de veldwachter van Achtmaal gebracht en die wist Tom onder te brengen bij de familie Nouws-Van den Berg in de Weimerstraat 16 te Wernhout.

Deze affaire is goed afgelopen, maar de spanningen tussen sectie leider Van Geen en de overige W.B./F. leden, relaties die trouwens al erg gespannen waren, werden nog opgedreven.

Om 1 uur in de nacht van 16 op 17 juni 1944, werd de Halifax neergeschoten door een Duitse nachtjager. Het vliegtuig stortte neer op de Nederheide te Rucphen, in een weiland van landbouwer Denissen, die in de Kruisstraat woonde, gemeente Roosendaal en Nispen. Drie bemanningsleden kwamen om en vier werden krijgsgevangen genomen. Volgens het officiële verslag (zie achteraan het boek) werd Sergeant Tom Inverarity gevangen genomen!

Toen ik Jos Loos daarover sprak, zei hij: *Ik heb dat ook gelezen in dat verslag. Zou die misschien later dan nog gepakt zijn?*

Mogelijk is er fout geslopen bij de opmaak van het verslag.

Het adres van de piloot was: Tom Inverarity, Lurky Lake te Sakatehuvan Canada.

⁷ Arthur Frenay woonde op dat moment inderdaad in de Heikantstraat, nabij *het Modder*, aan de rechterkant waar ook Cools en Havermans woonden. Voorheen woonde Frenay, zoals eerder gesteld, in het Natuurvriendenhuis *De Berk*, maar hij zag zich verplicht te verhuizen nadat hij onenigheid had gekregen met een Duitsgezinde persoon die eveneens door de overheid in *De Berk* huisvesting had verkregen. Arthur en zijn vrouw hadden destijds twee meisjes, de zusjes Trommelen, aangenomen. Of die toen nog bij het gezin woonden, wist Jos Loos niet meer. Wel wist Jos Loos me te vertellen dat Arthur twee kleine joodse kinderen had opgenomen als onderduikers. Hij kreeg daarvoor van landbouwer Jef Van Eeckelen uit de Oude Baan, nabij *het Modder*, dagelijks gratis melk.

Opvang van twee R.A.F. piloten

Twee Engelse R.A.F. piloten werden door twee maréchaussées naar de Belgisch-Nederlandse grens gebracht, waar zij door politieman Toon Cools, Jos Loos en Arthur Frenay werden opgevangen. Dit vond plaats tussen de spoorwegovergang en het café van Dientje Smout, nabij de Quarantainestallen.

Op weg naar Wildert reed Toon Cools voorop ter verkenning, te voet gevolgd door Jos, Arthur en de twee piloten. Ze boden zich aan bij Van Geen, maar die wenste ze niet op te vangen. Daarop trokken ze naar Jos Oostvogels, die ze wel aanvaardde en liet onderduiken.

Dit moet gebeurd zijn rond eind juli 1944. De Engelsmannen Leonard Collin (of Collins) en een zekere Webster werden op (of rond) Pinksteren neergeschoten in de omgeving van Roosendaal. Volgens Jongmans verbleef Collin(s) van 30 mei tot 18 juni 1944 bij hem en Webster van 4 tot 6 juni.

Piet Cools heeft ze opgehaald bij Jos Oostvogels in de Sint Jansstraat te Wildert. De boerderij van Oostvogels stond vlak tegen de Sint Jansstraat, halfweg tussen Wildert Station en de bocht in de Sint Jansstraat,

Jos Loos heeft naar eigen zeggen geen andere piloten opgehaald of weggebracht. Arthur Frenay bleef dat echter wel doen. Hij was er de geschikte man voor: hij durfde alles, ging niets of niemand uit de weg en sprak bovendien erg goed Engels.

Jos vertelt: *Wanneer Arthur Frenay gevraagd werd neergeschoten geallieerde piloten op te vangen en weg te brengen, ging hij als volgt te werk: Gustave Van Acker en Gustave Jaspaert, beide rijkswachters én weerstanders, reden voorop als beveiliging. Mochten ze gesnapt worden door Duitsers, wat practisch enkel kon gebeuren in de buurt van de grens, zouden ze kunnen zeggen dat ze de personen naar het bureau aan het opleiden waren ter ondervraging.*

Het ophalen en wegbrengen van Baron van Voorst tot Voorst

Versie volgens Roger Suykerbuyk

Roger Suykerbuyk, geboren in 1943, is de zoon van weerstander Constant Suykerbuyk, beter gekend als *Stanneke Suy*. Roger woont op de Wildert in de Steenovenstraat. Zijn vader woonde vanaf zijn huwelijk eveneens op de Wildert: eerst in de Sint Jansstraat, vlakbij Jef Bergmans en later in de Steenovenstraat.

Volgens Marcel Louette, Kolonel van de Weerstand en Nationaal Kommandant der Witte Brigade, was Constant Suykerbuyk (° te Essen op 25 september 1913) *actief lid onzer groepering sinds december 1942 en door de Controlecommissie als gewapend weerstander erkend op 28 juli 1948 (dossier 1929)*.

Volgens een andere versie zou Constant Suykerbuyk, die diamantbewerker was en behoorde tot de kaartclub van de eerder aangeworven en vanuit W.O. I reeds zeer anti-Duits gezinde Jozef Bergmans⁸, in februari 1944 aangeworven zijn.

Hier worden we nogmaals geconfronteerd met het probleem van erkenningsdossier als historische bron omdat ook later de datum betwist wordt. Jef Bergmans beweert zelf dat Suykerbuyk samen met hem, reeds in 1942, aangeworven werd⁹.

Roger Suykerbuyk had het verhaal van het wegbrengen van baron van Voorst tot Voorst gehoord van zijn vader en Jef Bergmans. Hij wilde meer van de zaak te weten komen en schreef daarom op 8 februari 1992 een brief naar de baron (zie kopie op de volgende bladzijde).

De baron gaf telefonisch antwoord dat het verhaal niet klopte.

⁸ Bron: Roger Suykerbuyk.

⁹ Bron: Roger Suykerbuyk.

Essen, 8 febr.1992

Aan de hoogwelgeboren Heer Baron
VAN VOORST TOT VOORST

betreft: Baron van Voorst tot Voorst opperbevelhebber van het
nederlands leger in het oorlogsjaar 1944.

De verzetsgroep Witte Brigade Fidelio afd. Essen werkt momenteel aan de geschiedenis van haar groepering. Uit de talrijke gesprekken met nog levende verzetsstrijders kwam volgend echt verhaal naar voren, dat U wel (zo hopen wij) zal interesseren.

Na de bevrijding van Antwerpen, konden de geallieerden oprukken tot vlak bij het onder de oorlog gegraven ANTITANKKANAAAL in Kapellebos (groene wijk van de gemeente Kapellen die zoals U wel weet is gelegen zo een 15 km ten Noorden van het centrum van Antwerpen centrum-Kapellenbos is denk ik zo wat 24 km gelegen van onze grensgemeente Essen.

Einde september 1944 of begin oktober 1944 (juiste datum nog niet achterhaald) wordt vanuit de groep Roosendaal (verzetsgroep Deltragroep noord West Brabant) gevraagd een belangrijk en hooggeplaatst nederlands persoon naar de geallieerden te brengen., meer bepaald een herenhuis in Kapellebos. Kapelaan DEENE van de Sint Jozefskerk Roosendaal bracht bedoeld persoon naar de Mariahoeve op de BUISSE Heide (lange schouw gemeente Schijf), waar toen de familie genaamd de kinderen VAN LAERHOVEN woonachtig waren. Arthur Frenay langs wie de kontakten waren gelegd en Jos Loos hadden de belangrijke opdracht de nederlander doorheen de vijandelijke linies te loodsen en in handen te geven van onze bevrijders. Jos en Arthur kregen op de Buisse heide bij de kinderen Van Laerhoven, een netjes uitgedoste man te zien... mooie das, hemd kostuum enz. Op de boederij van Geert Loos moest hij echter uit de kleren... Jos Loos maakte van hem een echte boer. In boerenkledij ging het per fiets naar Wildert met drie. Van Wildert ging het langs veldwegeltjes naar Kapellenbos, waar de hooggeplaatste persoon op het gekende adres werd afgeleverd. De identiteit van betrokken werd hen toen bekend: officier Baron Van Voorst tot Voorst

GRAAG BEKWAMEN WIJ VAN MEER GEGEVENS
OVER GENOEMD PERSOON. Wat gebeurde er daarna met hem ?

Wij danken U voor bij voorbaat.

Met zeer bijzondere hoogachting.

Suykerbuyk Roger
Steenovenstraat 89
2910 Essen (Belgie)

De eerste brief van Roger Suykerbuyk aan Baron van Voorst tot Voorst

Pas op 4 mei 1994 schreef Roger een tweede, meer uitgewerkte, brief naar de baron.

Ik kreeg lucht van de zaak en nam contact op met Roger.

Ik zei hem: *Roger, je hebt reeds twee brieven naar de baron geschreven, maar ik zie geen antwoord.*

Roger antwoordde: *Nee, hij schrijft niet meer. Hij wil niet schrijven, maar ik heb met hem al verschillende malen getelefoneerd; laatst nog in het begin van 1999. Hij moet nu zeker 92 à 93 jaar¹⁰ zijn, maar is nog goed bij.*

Commandant van het veldleger Luitenant-Generaal J.J.G. Baron van Voorst tot Voorst.

¹⁰ Op 17 juli 1999 zegt Roger Suykerbuyk me: *Ik ben gisteren bij Baron van Voorst tot Voorst geweest. Hij is momenteel 88 jaar. Hij verblijft in Deventer in een luxe tehuis en heeft er een zeer omvangrijke living voor zichzelf.*

personen(Baron Van Voorst tot Voorst en de heer "de Geus"¹¹ naar de Mariahoeve op de BUISSE Heide (lange schouw gemeente Schijf op de grens met Achtmaal), waar toen de familie genaamd de kinderen VAN LAERHOVEN woonachtig waren. Arthur Frenay (een kaalhoofdige man met bril) die samen met Jos Loos daar was ondergedoken als gezochte verzetsstrijders, aanvaardden de opdracht om de Nederlanders doorheen de vijandelijke linies te loodsen en in handen te geven van onze bevrijders. Jos en Arthur kregen op de Buisse heide bij de kinderen Van Laerhoven, netjes uitgedoste mannen te zien...mooie das, hemd kostuum enz. Op de boerderij van Geert Loos moesten zij echter uit de kleren...Jos Loos maakte van hen echte boeren. In boerenkledij ging het per fiets naar Wildert (wijk van Essen gelegen tussen Essen en Kalmthout) met vier, waar kleermaker Jef Bergmans hen aangepaste burger kledij op maat bezorgde. Van uit de Wildertse Beylestraat bracht Stanneke Suy (kerbuyk) hen verder tot de villa van Madame Germaine Collignon) waar zij hebben overnacht. Sus Ruys de veldwachter en eveneens verzetslid nam dan de taak over. Omdat er tussen Kalmthout, Heide en Kapellenbos (antitankkanaal) een brede verdedigingsgordel was van de Duitsers, was het onmogelijk van Kalmthout op de kortse manier naar Kapellenbos en over het antitankkanaal te geraken. Er werd besloten geen risico's te nemen en men maakte een grote omwegvia Zandvliet naar Antwerpen en zo naar Kapellenbos . In Zandvliet werden zij opgewacht door Pastoor Moors maar op de pastorie verblijven was een groot risico daar de Nederlandse Kapelaan Kramer erg Duitsgezind was. Een van de medewerkers van de juist aangehouden Commissaris Gorissen (die later uit de spooktrein ontsnapte), heeft hen dan naar het bevrijde Antwerpen gebracht. Vandaar was het niet moeilijk om met de nodige gidsen naar Kapellenbos bij mevr. Van Sonsbeek te worden gebracht en zich te voegen bij Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard en de geallieerden.

Met zeer bijzondere hoogachting.

Suykerbuyk Roger

Steenovenstraat 89
2910 Essen (Belgie)
tel 09 32 3 6673091

Vriendelijk verzoek even na te denken . Ik zal u opbellen en dan kunt u misschien nog een paar details geven of verbeteringen.
HARTELIJK EN MET EEN BIJZONDERE GENEGENHEID

De tweede brief van Roger Suykerbuyk naar Baron van Voorst tot Voorst.

¹¹ J. de Geus, reserve 1ste luitenant van Groep L 63, verzamelde Militaire inlichtingen en verzond die inlichtingen via Zwitserland.

Ik heb de brieven met Roger besproken. De eerste brief leggen we onbesproken naast ons neer, vermits de baron telefonisch heeft aangegeven dat het verhaal niet klopt, en we beperken ons tot de tweede.

Marcel Peeters: *Roger, het anti-tankkanaal is niet tijdens de oorlog, dus niet door de Duitsers gegraven. Het dateert van net vóór de oorlog en werd dus door de Belgen gegraven.*

Roger, ik heb het over de geschiedenis met baron van Voorst tot Voorst reeds enkele gesprekken gehad, namelijk met een persoon die er rechtstreeks bij betrokken was, en die je zelf ook vermeld, namelijk: Jos Loos.

Je schrijft dat er nog een tweede persoon de baron vergezelde, namelijk Joop de Geus.

Roger: *Wat de tweede persoon betreft, Joop de Geus, was leider van een Nationale inlichtingengroep. De gegevens heb ik gehaald bij het Nationaal Instituut van Oorlogsdocumenten te Amsterdam. Ik heb het daar gelezen.*

Marcel: *Roger, heb je daar dan geen kopie van genomen?*

Roger: *Neen.*

Marcel: *Je schrijft dat ze vanuit de boerderij van Geert Loos per fiets naar de Wildert zijn gereden, waar kleermaker Jef Bergmans hen aangepaste burgerkledij op maat bezorgde en dat Stanneke Suy ze vanuit de Wildertse Beylestraat hen verder tot de villa van Madama Collignon bracht, waar ze hebben overnacht. Sus Ruys, de Kalmthoutse veldwachter en eveneens verzetslid, nam dan de taak over¹². Dus je beweert dat men met de fiets naar Wildert gereden is, waar kleermaker Jef Bergmans hen aangepaste kledij bezorgde. Waar haal je dat?*

Roger: *De baron zei dat het een klein dorpje was waar ze van aangepaste kledij voorzien werden. Dus dat kan bijna niet anders dan de Wildert zijn en bij Jef Bergmans. Natuurlijk kende de baron de naam van het dorpje niet, noch de naam van de personen.*

Marcel: *Maar Roger, een klein dorpje, daar komen er toch veel voor in aanmerking.*

¹² De tweede weerstander was waarschijnlijk Louis Schaeken, kunstschilder van duin- en heidezichten van de Kalmthoutse heide. Hij was tevens boswachter op het domein van Meurisse. Dit domein sluit aan bij de Kalmthoutse heide en Jacques Meurisse was tevens weerstander.

Versie van Jos Loos

Volgens Jos Loos bracht de veldwachter van Achtmaal Baron van Voorst tot Voorst naar de Mariahoeve die toen bewoond werd door de familie kinderen Van Laerhoven.

Jos Loos: Arthur Frenay en ikzelf kwamen hem ophalen. Hij was daar alleen, er was geen tweede persoon bij. We zagen hem en we schrokken, want voor ons stond een zeer goed verzorgd type, zeer deftig gekleed met een wit hemd en een strik. Ik herinner me nog de schone manchetten. We wisten dat we die niet zo gekleed konden wegbrengen. We namen hem mee tot bij ons op de hoeve op de Kleine Horendonk. Daarvoor moesten we de grens tussen België en Nederland oversteken. Dat was voor ons niet zo'n groot risico, vermits we alle binnenwegen erg goed kenden.

Op de boerderij aangekomen, hebben we hem dan een overall van mij aangetrokken¹³. We zijn met ons drieën, Arthur Frenay, ikzelf en Baron van Voorst tot Voorst per fiets naar Jos Oostvogels in de Sint Jansstraat gereden. Neen, we zijn niet bij Jef Bergmans geweest en we hebben Constant Suykerbuyk ook niet gezien. We hebben niemand ontmoet, uitgezonderd Jos Oostvogels.

De baron moest, dixit Jos, plannen van een raketbasis overbrengen naar de geallieerden. Hij moest die persoonlijk overhandigen. Gezien het feit dat de geallieerden nog achter het Albertkanaal zaten, lag er nog een behoorlijke tocht voor de boeg.

Jos: Het was te gevaarlijk om verder met de fietsen te rijden, zoals ge weet pakten de Duitsers alle fietsen af en we wilden absoluut geen Duitsers ontmoeten. Daarom zijn we met ons drieën te voet gegaan naar Heide Kalmthout, neen niet naar de villa Collignon¹⁴ zoals er verteld wordt.

Het is ook niet waar dat er een tweede persoon bij de baron was.

Jos Loos is stellig overtuigd dat zijn verhaal waar is en dat de andere versies verzinsels en opsmukkingen zijn.

¹³ Deze overall werd aangetrokken over zijn al te opvallende kledij.

¹⁴ Madame Germaine Collignon, lid van de weerstand, woonde in een villa tegen de Putse steenweg, net voorbij de bocht richting Putte.

Generaal H.G Winkelman en zijn chef-staf, generaal-majoor H.F.M. baron van Voorst tot Voorst.

Baron H.F.M. van Voorst tot Voorst

Het onderduiken van NKB-leider ANDRE BECKERS

André Beckers was leider van de Nationale Koninklijke Beweging. De NKB was een uiterst rechtse verzetsbeweging, die achter de Koning stond.

De stichter te Essen was André Beckers (° te Neerpelt op 31 maart 1914).

Hij was douanier van beroep.

In 1937 wordt hij vanuit de Voerstreek naar Essen overgeplaatst.

Nog vóór het uitbreken van W.O. II huwt hij met Mit Van den Buys uit de Stationsstraat. Hij betreft een woning op het *Hollands Diep*, een grensstraat tussen België en Nederland. Het huwelijk bleef kinderloos.

Beckers duikt na Dolle Dinsdag onder op de Mariahoeve. De Mariahoeve is, zoals eerder gesteld, gelegen op Nederlands grondgebied, niet ver van de grens met België.

Hij liet zijn vrouw achter te Essen. Zij zocht een schuilplaats in een bietenveld. Na verloop van tijd kreeg ze het echter te koud en vluchtte naar klooster *Mariaberg* in de Kloosterstraat.

Waarom André Beckers zijn vrouw niet meenam, is ook voor Jos Loos een raadsel.

André Beckers vroeg Jos Loos of hij de vrouw van Beckers wilde ophalen te Essen. Jos Loos die, zoals altijd klaar stond om mensen op te halen en weg te brengen, was meteen bereid dat te doen.

Jos, gekleed zoals het een boer betaamd, reed per fiets naar Essen. Eerst vond hij mevrouw Beckers niet, maar Jos ontdekte bij navraag dat veel vluchtelingen een onderkomen hadden gevonden in het nonnenklooster Mariaberg. Ook mevrouw Beckers was daar. Zij wilde wel met Jos vertrekken om haar man te vervoegen, maar dat mocht enkel indien er een schriftelijke toelating kwam van de pastoor-deken van Essen. Jos bekwam die toelating.

Met de vrouw op de bagagedrager van zijn fiets gingen ze op pad, vermomd als boer en boerin. Aan de fiets werd nog een lege emmer en een koord gebonden als extra camouflage om de indruk te wekken dat ze een boerenechtpaar waren die op weg waren naar het weiland om de koeien te verzorgen. Ze reden door het Nollekensstraatje en bereikten zo op de Kleine Horendonk de boerderij Loos. Jos bracht haar vervolgens bij haar man op de Mariahoeve op Nederlands grondgebied.

Vader Van den Buys was erg kwaad omdat Beckers zijn vrouw had achter gelaten en dat een andere persoon de zaak had moeten oplossen.

Het onderduiken van Marcel Hollanders

Désiré Hollanders werd geboren te Essen op 3 december 1898. Hij verhuist naar Antwerpen. Het gezin telt acht kinderen.

Désiré, spoorwegbediende van beroep, wordt in februari 1943 door Piet Cools aangeworven bij W.B./F.

Via het lidmaatschap van Désiré Hollanders zal later ook zijn zoon Marcel aangeworven worden. Dat gebeurt wanneer hij ondergedoken zit als werkweigeraar op de hoeve Loos¹⁵.

Op 4 juni 1999 vertelt Jos Loos in een interview het volgende:

Marcel Hollanders (° 1924) was als vrijwilliger naar Duitsland gaan werken. Hij wilde naar huis. Ze bedachten een list om hem thuis te krijgen. Hij zou een verlofbrief aanvragen om zagezegd in Antwerpen te komen huwen. De list lukte, maar natuurlijk huwde hij niet, maar dook onder op de hoeve Loos op de Kleinen Horendonk. Daar hij onderduiker was, kreeg hij geen rantsoenzegels. Hij moest toch ook eten, maar dat brachten we wel in orde zonder rantsoenzegels. Marcel heeft zes maanden op de boerderij Loos verbleven.

Van Geen heeft ervoor gezorgd dat hij erkend werd als weerstander.

¹⁵ Bron: Nico Wouters.

Haarknippen bij *Duitse liefjes*

Na de bevrijding werden in de meeste dorpen en gehuchten de meisjes die al te lief waren geweest voor de Duitse bezetters, kaal geschoren. Hiermee wilde men de meisjes vernederen. Zulke praktijken hebben ook te Essen plaatsgevonden, meer bepaald in de Stationsstraat en aan *Den Heuvel*.

De gebeurtenissen in de Stationstraat, die buiten het bestek van dit verhaal vallen, zijn voor rekening van leden van de verzetsgroep N.K.B. (Nationale Koninklijke Beweging). Er blijkt slechts één lid van W.B./F. actief hebben meegewerkt.

Een weerstander getuigt: *Toen ik op zes november 's middags op het bureel van de W.B. kwam, was het reeds een algemeen bekend feit dat de vrouwen, die met de Duitsers hadden gelopen, het haar zou afgesneden worden.*

De meeste weerstanders keurden (achteraf) de gebeurtenissen ook niet goed¹⁶.

Het voorval aan den Heuvel kende een geheel ander scenario. N.K.B.-leden van Essen, aangevuld met enkele leden van de W.B./F. besluiten enkele vrouwen kaal te knippen. Eén van de vrouwen die gevisieerd worden, is cafédochter Augusta Cools. Naar de smaak van de weerstand had ze blijkbaar te veel contact onderhouden met de verkeerde mensen¹⁷.

In het interview van 4 juni 1999 vertelt Jos Loos:

Ik wist van Janus Jongmans persoonlijk dat Augusta Cools op het einde van de oorlog contact heeft gehad met de weerstandsgroep LO van Roosendaal.

De vrouw zou volgens Jos Loos wapens voor die *Hollanders van het verzet bezorgd hebben*.

Ze zou tevens wapens bekomen hebben van de sabotagegroep Groep G.

De exacte omstandigheden van deze samenwerking kon Jos ook niet geven. Hij meent dat beenhouwer Van Laerhoven, buurman van caféhouder Cools daar ook voor iets tussen zat (mogelijk wapendepot of als tussenpersoon?).

Jos Loos is wellicht de enige die op de hoogte was van het contact Janus Jongmans en Augusta Cools. Wanneer Jos Loos merkt wat enkele N.K.B.-leden van plan zijn, gaat hij, onder het oog van Van Geen, Schuermans, W.B./F.-leden en anderen, bij beenhouwer Jan Van Laerhoven telefoneren naar Janus Jongmans in Roosendaal. Deze komt, bijgestaan door vier gewapende kameraden, per jeep naar Essen. Ze kunnen verhinderen dat hun Essense collega's hun barbaarse plan tot uitvoer brengen.

Jos Loos getuigt: *En hij stond er met het geweer voor, die Jongmans. Daar blijft ge af, riep hij. En het was juist op tijd!*

Er werd niet geknipt. De Belgische weerstanders dropen af.

¹⁶ Bron: Nico Wouters.

¹⁷ Bron: Nico Wouters.

Het ophalen van Frans Gommeren

Frans Gommeren was vanaf juli 1942 lid van de Fabriekswacht en op die manier ook automatisch lid van het V.N.V. Volgens zijn zoon is Frans *om den brode* lid geworden van de Fabriekswacht; zijn gezin omvatte tien kinderen. Zijn baan omvat bewakingsopdrachten (o.a. het vliegveld van Deurne). Gommeren laat zijn geweer telkens in Deurne achter, maar komt steeds gekleed in het uniform van Fabriekswachter te Essen aan. Er ontstaan spanningen in het gezin, aangezien zijn vrouw en kinderen zijn Vlaams-nationalistische gevoelens niet delen.

Ook Gommeren wordt zelf, naarmate de oorlogskansen keren, steeds minder overtuigd van zijn beslissingen. Wanneer hij op een gegeven moment protesteert tegen de onmenselijke behandeling van gevangenen op transport, krijgt hij klappen met de geweerkolf van een Duits soldaat. Dit voorval knaagt aan zijn overtuiging.

Bij de geallieerde landing neemt hij verlof en vanaf 31 juli 1944 blijft hij, volgens zijn vrouw, thuis.

Na de bevrijding komt de schoonbroer van Gommeren de Horendonkse weerstander Jos Loos waarschuwen: *hij zou zich graag overgeven, maar hij is zo bang.*

Jos Loos stelt voor hem persoonlijk te komen ophalen.

Loos en enkele collega's W.B./F.-ers halen Gommeren die avond dan samen met Remi Verreth en een andere Horendonkse collaborateur op en brengen hen naar de rijkswacht¹⁸.

Schrijver dezes telefoneerde op 15 augustus 1998 met Jos Loos en vertelde het hierboven beschreven verhaal.

Jos stond me welwillend te woord en ik kreeg volgend antwoord:

Staat dat er zo in, dat is niet de juiste toedracht.

Het klopt dat (school)meester Van Gils, de schoonbroer van Frans Gommeren, mij gevraagd heeft om zijn schoonbroer Frans Gommeren, die Fabriekswachter was, te komen halen, daar hij zo bang was een pak slaag te krijgen. Ik alleen ben hem 's avonds gaan halen en heb hem te voet overgebracht naar de rijkswacht te Essen.

Ik heb Verreth niet opgehaald. Ik meen dat dat mannen van Antwerpen hebben gedaan. Naar Verreth gingen veel mensen als ze in moeilijkheden zaten, kwestie van papieren invullen en raad geven. Hij was altijd bereid om de mensen te helpen. Hij had ook goede connecties van vóór de oorlog. Bij Verreth was het als het ware een sociaal bureau. Iedereen die er kwam, werd geholpen. Hij was een hele goede mens, maar ja, Vlaams gezind hé. Nee, nee, ik heb Verreth niet opgehaald.

¹⁸ Nico Wouters, blz. 243,244.

Ik vroeg: *Jos, wat weet ge over de broer van Frans Gommeren, Peer Gommeren, de slachter van de Wildert?*

Jos antwoordde: *Die hebben ze ten onrechte opgehaald, die had niets misdaan. Er zijn destijds veel stommiteiten gebeurd.*

Ik vroeg: *Jos, toen je Frans Gommeren ging ophalen, had je dan een geweer?*

Jos antwoordde: *Ja, ik had er één gekregen, daar ik bij de rijkswacht was gegaan. Ze zouden hem niet moeten aanraken hebben. Ik had me voorgenomen hem weg te brengen den dat alles zoals het nodig was, moest verlopen.*

De liquidatiepoging op Van Geen

Het staat vast dat de weerstanders Van Geen hebben willen uit de weg ruimen tijdens de bezetting.

Rond de redenen daarvoor en het moment waarop lopen de versies uiteen.

We vinden beschrijvingen van dit voorval in het boek van Nico Wouters.

We vroegen Jos Loos tijdens een interview wat hij van de diverse feiten wist.

1. De voornaamste reden voor de opdracht tot liquidatie was dat Van Geen te loslippig was. Hij had in een café iets losgelaten; een pintje te veel op en zo. Dit kwamen weerstanders te Antwerpen te weten en men zou opdracht gegeven hebben hem te liquideren¹⁹.
2. Een niet W.B./F.-lid beschrijft Van Geen als *een patriot tot en met, maar te hevig* en hij vermeldt erbij dat hij vanuit Essense W.B./F.-kringen verschillende malen heeft opgevangen dat *we moeten uitzien met die vent, want als ze hem pakken, gaan we er allemaal aan*²⁰.
3. Aan Van Geen wordt ook de volgende daad toegeschreven. Hoewel niemand kan bevestigen dat hij het heeft gedaan, werd hij er toch stellig van verdacht. Op 3 mei 1943 krijgt een belangrijk Wilderts collaborateur een anoniem briefje waarin de schrijver enkele namen geeft die de collaborateur in een café bedreigd hebben²¹. In feite verklikt de schrijver mensen.

Dezelfde belangrijke Wildertse collaborateur krijgt nog briefjes:

- op 12 oktober 1943: *Stop uw actie, uw einde nadert - W.B.*
- op 15 oktober 1943: *Geef u over! Voor het te laat is. W.B.*
- op 19 oktober 1943: *Pas op! Wij sluipen rond. W.B.*

4. Een volgende liquidatiepoging op Van Geen wordt opgezet: een ploeg harde jongens van de Witte Brigade had zich aangemeld bij Toon Cools, de gemeentepolitieman, met de mededeling dat Van Geen moest uitgeschakeld worden. Van Geen was zogenaamd te onvoorzichtig en babbelde onder meer in zijn stamkroeg te veel over de werking en de prestaties van de W.B.²².

Een groep mensen van buiten Essen, men zegt personen van groep G van Brasschaat bijgestaan door enkele Nederlanders, biedt zich aan om Van Geen te liquideren²³.

Jos Loos is ervan overtuigd dat het de groep G was en enkele Hollanders.

Volgens een bron: *ze hebben een afspraak willen maken bijeen te komen als bestuursleden. Hij zou daar ook bij zijn en dan zouden ze hem gepakt hebben.*

Jos Loos vertelt in het interview dat hij daar niets van af weet

¹⁹ Volgens Roger Suykerbuyk zou dit incident zich hebben voorgedaan in café *Veehandel* bij Stuyts in de Sint Jansstraat te Wildert. Zijn bron hiervoor was Petrus (Gust) De Backer.

²⁰ I.J.: Interview met Flor Backx.

²¹ Politiearchief Essen, P.V. 1943 nr 367.

²² Interview Jaak Driessens.

²³ Anonieme informant volgens Nico Wouters.

De liquidatie is uiteindelijk niet door gegaan. De persoon die de voornaamste factor was voor de afgelasting, was Toon Cools. Cools zou, volgens verschillende bronnen, ervoor gezorgd hebben dat het niet doorging. Hij heeft na hevige discussies de tegenstanders van Van Geen op andere gedachten kunnen brengen.

5. Guillaume Suykerbuyk herinnert zich nog dat er besproken werd hoe men Van Geen thuis in zijn zetel zou neerschieten²⁴.

Volgens andere bronnen²⁵ moest de aanslag plaats vinden in het Wildertse *Beylebos* (nabij de Zandstraat).

6. Volgens Eddy Braat had weerstandster Van Geen op Dinsdag 5 september 1944 bevel gegeven tot actie, terwijl hij dat niet mocht. Dat brachtodeloos gevaar.

Jos Loos vertelt: *Van al deze gevallen had ik geen weet. Ik heb dit alleen maar horen vertellen.*

7. Wat Van Geen ook zwaar werd aangerekend was dat hij op Dinsdag de Canadese piloot Tom Inverarity heeft laten ophalen (zie eerder).

Jos Loos vertelde me: *Van Geen wilde ermee paraderen in Essen, denk ik.*

Maar de geallieerden bleven steken achter het Albertkanaal en de Duitsers kwamen terug. Veel mensen hadden de piloot gezien en die wetenschap bracht paniek in de weerstandsrangen. Van Geen bracht de piloot snel naar Arthur Frenay. Die kon de piloot nu echter niet meer bij zich onderbrengen, vermits heel Essen wist dat er ergens een piloot verstopt zat²⁶.

Loos en Frenay besluiten de piloot via Horendonk naar de veldwachter van Achtmaal te brengen.

Door de onzinnige daad van Van Geen kwam het tot een botsing tussen Van Geen en de explosieve Frenay.

Jos Loos getuigt: *Tuur zat daar lelijk mee gewrongen, want die was razend op Van Geen. Die heeft het doorgegeven aan de Groep G (sabotagegroep) en aan de Hollanders.*

8. Nog een andere versie: na Dinsdag 5 september 1944 was Van Geen ondergedoken en bleek hij onvindbaar. *Toen hebben ze het wel geprobeerd, maar ze konden hem niet vinden. Niemand wist hem te vinden*²⁷.

Later is gebleken dat hij ondergedoken was, achtereenvolgens bij boswachter Godrie, het Redemptoristenklooster *Rouwmoershoeve* en later in het klooster zelf.

²⁴ Interview Guillaume Suykerbuyk.

²⁵ Interview Roger Suykerbuyk.

²⁶ Interview Jos Loos.

²⁷ Interview Jos Loos.

Het onderduiken van verzetsmensen na Dolle Dinsdag

- Van Geen duikt onder bij boswachter Godrie op Essen Hoek, nabij het Redemptoristenklooster, later zelfs in het klooster.
- Toon Cools en zijn vrouw Liza Van Ginderen waren ondergedoken bij gemeentepolitieaanman Lievens van Nieuwmoer.
Jos Loos kwam daar en zag hen beiden.
- Rijkswachter Jaspaert dook onder in de hoeve van Stan Van Oevelen op Noordeind te Essen Hoek.
- Rijkswachter Gust Engels dook onder in de hoeve Loos op de Kleine Horendonk.
Wij kunnen moeilijk geloven dat hij daar is gebleven, vermits
- Jos Loos en Arthur Frenay onderdoken in de Mariahoeve op Nederlands grondgebied.

Het is zeer opvallend te horen hoe negatief W.B./F.-lid Jos Loos spreekt over de W.B./F., terwijl de Groep G zijn bewondering klaarblijkelijk wegdraagt.

Jos Loos: *De groep G was beter georganiseerd; die werkte tenminste. De Witte Brigade heeft bij de bevrijding eigenlijk praktisch niets gedaan, want ze begonnen al veel te vroeg. Nadien zijn ze weggekropen en ze hebben zichzelf niet meer laten zien*²⁸.

Tot slot van ons gesprek op 4 juni 1999 zei Jos:

Ge zult al wel begrepen hebben door mijn uitlatingen dat ik afstand heb genomen van de W.B. Ik heb zelfs ontslag genomen (ontslagname: zie achteraan dit werk). Ze staken Vlamingen in den bak en zelf

Via onze gesprekken kwam ik eigenlijk meer tot het inzicht dat Jos Loos in feite teleurgesteld was over sommige van zijn medestanders, zeker over Van Geen:

- hij heeft zich telkens tot Van Geen gewend voor de opvang van neergestorte piloten en werd er keer op keer afgewezen,
- zijn loslippigheid had de ganze organisatie kunnen compromitteren, zelfs vernietigen,
- zijn optreden met de Canadese piloot werd als het ware een parade om de bevolking te laten zien wat hij was,
- dat Marcel Beckers, die als vrijwillige naar Duitsland is gaan werken, later ondergedoken is als werkweigeraar. Het onderduikadres was de hoeve Loos.
Later werd Beckers als weerstanderd erkend door bemiddeling van Van Geen. De broer van Marcel Beckers, André, was wel een weerstander; hij was zelfs leider bij de N.K.B.-groep.
- Jos Loos: *Mijn broer is nooit erkend (...) wel erkend, en daar heeft Van Geen voor gezorgd. Maar wat kan ik daar aan doen, als klein boerke van de Horendonk*²⁹.

²⁸ Interview Jos Loos aan Nico Wouters.

- *Van Geen raadde mij aan om rond te zien om leden aan te werven en zo, hier op de Horendonk, om sterk te staan voor de bevrijding. Maar ik heb dat nooit gedaan. Zoiets moet je niet doen; dat is te onvoorzichtig*³⁰.
- Van Geen kwam in conflict met Frenay en Jos koestert een enorme bewondering voor Arthur Frenay. Jos koos uiteraard partij voor Frenay. Frenay durfde alles. Hij was een regelrechte waaghals en was steeds bereid opdrachten uit te voeren.
- Van Geen kwam in conflict met de tweelingsbroers Piet en Antoon Cools tijdens maar ook en vooral na de oorlog.

Jos Loos heeft onvoorstelbaar veel bewondering voor Piet Cools. Piet werd door de Duitsers gesnapt en naar Breendonk overgebracht. Daarna wordt hij overgeplaatst naar Vucht om in september 1944 naar Duitsland te worden gevoerd. Piet Cools wordt tijdens zijn gevangenschap zwaar gemarteld en ondergaat mishandelingen die zelfs een noodlottige afloop deden vrezen. Ondanks alle beproevingen zal hij het overleven.

Na zijn aanhouding ontstaat er paniek in de Essense rangen, maar Toon beweerde: *ik ben nogal gerust in mijn broer Piet, die gaat niets zeggen*.

Hij heeft ook niets los gelaten en daardoor werd hij in de Essense W.B./F.-kringen na de oorlog als een held begroet.

Jos Loos vertelt: Daar hebben ze alles aan te danken in Essen. Als die in Breendonk door de knieën was gegaan, dan hadden we er allen aan geweest. Hij en zijn broer waren de enigen die wisten wie de leden waren. Van Geen wist dat zelfs niet; hij mocht het niet weten.

Het is uit eerbied en respect voor Piet Cools dat ik zijn kant heb gekozen in het conflict en dat ik duidelijk de anti-Van Geen kant kies. Dit alles uit respect voor Piet³¹.

²⁹ Interview Jos Loos.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

Opvangingen en overbrengingen door Jos Loos

1. Twee Nederlandse jongemannen van ongeveer 25 jaar, die naar Engeland wilden, werden door Jos per fiets naar Wildert Station gebracht.
2. Op 22 februari 1944 ontmoet Jos de Amerikaanse piloot Samuel J. Melancon, de vogelverschrikker. Samuel verblijft 16 dagen op de hoeve Loos. Piet Cools komt hem per fiets ophalen. Beide fietsen naar Wildert Station. Indien ze werden aangehouden moest hij zich doofstom gedragen.
3. In juni 1944 (Jos veronderstelt op 17 juni vermits het vliegtuig in de nacht van 16 op 17 juni 1944 werd neergeschoten), ontmoet Jos, op weg naar het veld, in een bosje een soldaat. Later bleek het de Canadese piloot Tom Inverarity te zijn.
Hij werd opgevangen op de hoeve Loos en verbleef er drie maanden. Na Dolle Dinsdag 5 september 1944 komt Van Geen en Alfred Schuermans, beide W.B./F.-leden, in gezelschap van Ivon Noppe van de Moeskops-groep, als weerstanders, de Canadese piloot ophalen.
Van Geen was sectie-overste. Jos Loos was niet thuis. Ze namen de Canadese piloot als trofee mee en Van Geen heeft er twee dagen in Essen mee rondgeparadeerd. Wanneer blijft dat de Duitse aftocht maar tijdelijk was, slaat de paniek toe. Frenay ziet zich verplicht de Canadese piloot van de Heikantstraat helemaal terug te brengen naar Jos Loos. Beiden beslissen Tom Inverarity over te brengen naar Achtmaal.
4. De Maréchaussées brachten Collins en Webster, twee gecrashte geallieerde piloten van de R.A.F. tot de Belgisch-Nederlandse grens, in de omgeving van de Quarantainestallen (tussen de spoorwegovergang en het vroegere café van Dientje Smout).
Jos Loos en Arthur Frenay brengen ze over naar de Wildert. Toon Cools, van de gemeentepolitie, reed voorop als verkenner. Men bracht de piloten naar Van Geen, maar die wilde ze geen onderdak bieden. Dan werden ze naar Jos Oostvogels gebracht, die ze wel liet onderduiken.
5. Baron van Voorst tot Voorst werd door Jos Loos en Arthur Frenay opgehaald op de Mariahoeve. Hij werd door hen over de Belgisch-Nederlandse grens gebracht en per fiets naar Oostvogels op de Wildert gebracht. Vervolgens werd hij door Jos en Arthur te voet naar Heide Kalmthout gebracht.
6. Jos Loos haalde de ondergedoken Mit Van den Buys, vrouw van André Beckers, op te Essen en brengt ze per fiets naar de Kleine Horendonk. Van daar gaat het te voet naar de Mariahoeve, net over de Belgisch-Nederlandse grens.
7. Jos Loos haalt, op eigen verzoek, de Fabriekswachter Frans Gommeren op en brengt hem gewapend naar de Rijkswachtkazerne van Essen.

Epiloog

Ik vraag aan Jos: *Zijn er niet veel personen bij de weerstand geweest, die weinig of niets gepresteerd hebben?*

Op het gelaat van Jos verscheen een brede glimlach. Hij sprak geen woord, maar dat was ook niet nodig. Zijn glimlach was een afdoend antwoord.

Jos zei daarna: *Ik ga nooit meer naar vergaderingen; er kwamen alleen maar jonge gasten.*

Toen ik opstapte zei ik: *Jos, u bent nog één van de weinige overlevenden. U bent zeer betrouwbaar. Uw uitleg geloof ik. U zou uw belevenissen op papier moeten zetten; de plaatselijke geschiedenis zou er wel bij varen.*

Hij glimlachte en schokschouderde en zei toen: *Ja, ja...*
Maar zal hij het doen?

Ik ben er persoonlijk van overtuigd dat hij de waarheid heeft gesproken (voor zover zijn geheugen hem niet in de steek laat). Hij hangt in elk geval geen gefantaseerde verhalen op. Hij verhaalt zijn belevenissen rustig. Hij vindt het maar doodnormaal wat hij heeft gedaan voor de geallieerde piloten.

Toen ik hem wees op de gevaren zei hij enigszins opgewonden: *Dat heb ik zelf beslist.*

Jos Loos spreekt niet in termen van heldendaden. De zaak wordt niet opgehemeld. Jos is een verstandig mens, wiens houding het imago van de weerstand verbetert.

Voor dit manuscript heb ik citaten uit het boek van Nico Wouters genomen die betrekking hadden op Jos Loos. Deze heb ik voorgelegd aan Jos Loos. Hij heeft geantwoord op alle citaten en, waar nodig, verbeterd en aangevuld. Ik heb diverse interviews afgenomen van Jos Loos, meer bepaald op 15 augustus 1998 (telefonisch), op 24 mei 1999, op 31 mei 1999 (eerst telefonisch, daarna lijfelijk), op 4 juni 1999, op 7 juni 1999 en tenslotte op 23 juni 1999.

LIJST DER BIJLAGEN

- Kaartje van deel Essen-Horendonk en Zundert-Achtmaal,
- Uittreksel uit het Kadasterplan - 1998,
- Bewijs van ontslag uit krijgsgevangenschap Jos Loos (9 juni 1940),
- Inlichtingsbrief over de weerstandsdaden van Jos Loos, geschreven door Toon Cools (2 blz.),
- Kopies van lidkaarten van Jos Loos (2 blz.),
- Vrijstellingsbrief van *Arbeitseinsatz im Reich* (6 april 1944),
- Ontvangsbewijs dat Jos Loos een aanvraag heeft ingediend om opgenomen te worden bij de rijkswacht (21 november 1944),
- Erkenning als gewapend weerstander (24 juli 1947),
- Attest dat Jos Loos bij de Weerstand heeft gediend van 1 september 1942 tot 14 oktober 1944 (5 januari 1948),
- Attestatie met bevestiging dat Jos Loos werkelijk deel heeft uitgemaakt van Inlichtingen- en Actiedienst van 1 juli 1944 tot 31 augustus 1944 (22 ??? 1950),
- Bericht dat Jos benoemd wordt als *helper tweede klasse* (31 oktober 1950),
- Bewijs, ondertekend door D. Eisenhower (z.d.),
- Certificaat van het *Britisch Commonwealth* (z.d.),
- Ontslag van Jos Loos uit de Witte Brigade/Fidelio (23 oktober 1953),
- Attest: *Statuut van Nationale Erkentelijkheid* (18 juni 1975),
- Brief die Jos Loos schreef naar Mrs Melancon, 2 blz. + vertaling in het Engels (6 februari 1992),
- Het antwoord van Mrs Melancon,
- P.V. van het gecrashte vliegtuig, waarin Sergeant Tom Inverarity vloog (2 blz.)

ARTHUR FRENAY

Uit het boek van Nico Wouters: *Essen en Wouw, hetzelfde en toch verschillend. Een comparatieve prosopografie van verzet en collaboratie tijdens W.O. II in België en Nederland* hebben we alle artikelen rond Arthur Frenay, die verspreid staan doorheen het werk, hier bijeen gebracht, uitgezonderd die stukken die reeds eerder in dit manuscript rond Jos Loos werden vermeld.

We onderstrepen nogmaals dat Jos Loos een enorme bewondering koesterde voor Arthur Frenay.